

УДК 797.21
МРНТИ 77.29.34

М. ҚОЗЫБАЕВ АТЫНДАҒЫ СҚУ ЖҰЗУ САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ТЕХНИКАЛЫҚ ДАЙЫНДЫҒЫНЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ МОДЕЛІ

Колмаков С.В.¹, Колмакова Е.А.², Линник М.А.¹, Шитов А.А.¹

¹ҚР, Петропавл қ., М. Қозыбаев ат. СҚУ

² ҚР, Петропавл қ., «Ивушка» ясли-бақшасы

Аңдатпа

Жоғары білім беруді дамыту жүйесінде ғылыми білім көлемінің қарқынды өсуі байқалады, бұл оқу бағдарламаларының күрделенуіне және тығыздалуына әкеледі. Университетте білім алу негізгі психикалық функциялардың эмоционалды және интеллектуалды күйзеліс, гипокинезия, стрестік жағдайлардың болуымен сипатталады. Университетте оқудың барлық кезеңінде студенттердің қозғалыс және функционалдық дайындығы, физикалық дамуы төмен деңгейде екендігі айқындалады.

Осының аясында жоғары білікті ғана емес, физикалық дайындығы жоғары және дені сау мамандарға да әлеуметтік қажеттілік туындайды. Бұл жағдайда үйлесімді дамыған және бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру басты міндеттердің бірі болып табылады, сондықтан жас ұрпақтың дене тәрбиесі процесі маңызды рөл атқарады.

Жоғары оқу орындарындағы дене тәрбиесі бағдарламасына міндетті түрде «Жүзу» бөлімі кіреді. Жүзу - бұл сауықтырудың ең тиімді құралы және студенттер арасында ең танымал спорт түрлерінің бірі. Оның ағзаның функционалды жүйелеріне кешенді әсер етеіндігі дәлелденді. Осы жұмыста М.Қозыбаев атындағы СҚУ-да жүзу сабақтарындағы студенттердің техникалық дайындығының ерекшеліктері зерттелген.

Түйінді сөздер: жеке тұлғаның үйлесімді дамуы, физикалық даму, студенттер, ЖОО, жүзуші, білім беру процесі, оқу-тәрбие процесі, зерттеу, эксперименттік топ, жүзу әдістері.

ДИДАКТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ТЕХНИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ПЛАВАНИЮ В СКУ им М. КОЗЫБАЕВА

Колмаков С.В.¹, Колмакова Е.А.², Линник М.А.¹, Шитов А.А.¹

¹СКУ им. М. Козыбаева, г. Петропавловск, РК

²Ясли сад «Ивушка», г. Петропавловск, РК

Аннотация

В системе развития высшего образования, наблюдается стремительный рост объема научных знаний, это приводит к усложнению и уплотнению учебных программ. Обучение в вузе характеризуется значительным эмоциональным и интеллектуальным напряжением основных психических функций, гипокинезией, наличием стрессовых ситуаций. На протяжении всего периода обучения в вузе у студентов отмечается низкий уровень двигательной и функциональной подготовленности, физического развития.

На этом фоне возникает общественная необходимость не только в высококвалифицированных, но физически подготовленных и здоровых

специалистах. В данных условиях одной из главных задач становится формирование гармонично развитой и конкурентоспособной личности, где важную роль играет процесс физического воспитания подрастающего поколения.

Программа по физическому воспитанию в вузах включает обязательный раздел «Плавание». Плавание, является наиболее эффективным средством оздоровления и одним из наиболее популярных видов спорта среди студентов. Доказано его всестороннее воздействие на функциональные системы организма. В данной работе изучили специфику технической подготовки студентов на занятиях по плаванию в SKU им. М. Козыбаева.

Ключевые слова: гармоничное развитие личности, физическое развитие, студенты, вуз, здоровье, пловец, образовательный процесс, дидактическое сопровождение, инновационные процессы, учебно-воспитательный процесс, исследование, экспериментальная группа, способы плавания.

DIDACTIC MODEL OF T STUDENTS' TECHNICAL TRAINING IN SWIMMING CLASSES IN SKU NAMED AFTER M. KOZYBAYEV

Kolmakov S.V.¹, Kolmakova E.A.², Linnik M.A.¹, Shitov A.A.¹

¹NKU named after M.K. Petropavlovsk, Kazakhstan

² fought garden "Ivushka", Petropavlovsk, Kazakhstan

Annotation

In the system of higher education development, a rapid increase in the volume of scientific knowledge is observed that leads to a complication and consolidation of curricula. Education at the university is characterized by significant emotional and intellectual tension of basic mental functions, hypokinesia, the presence of stressful situations. Throughout the entire period of study at the university, students have a low level of motor and functional preparation, physical development.

In this situation, a public need not only for highly qualified, but also physically trained and healthy specialists is appeared. In these conditions, one of the main aims is the formation of a harmoniously developed and competitive person, where the process of physical education of the younger generation plays an important role.

The program for physical education in universities includes the compulsory section "Swimming." Swimming is the most effective remedy and one of the most popular sports among students. Its comprehensive effect on the functional systems of the body has been proved. In this work the specifics of technical training of students in swimming classes at SKU named after M. Kozybayev is regarded.

Key words: harmonious personal development, physical development, students, university, health, swimmer, educational process, didactic support, innovative processes, educational process, research, experimental group, swimming styles.

Kіріспе

Кез-келген елдің ұлттық байлығы - бұл бүкіл адамзаттың экономикасы, өндірісі мен мәдениеті тәуелді болатын әлеуетті дамыту мен іске асыруға арналған адам ресурсы. Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесін дамыту тұжырымдамасында оның гуманистік және мәдени-шығармашылық компоненті көрсетілген, қоғамның болашағы көбіне осыған байланысты [1].

Кәсіби жоғары білім беру жүйесі қоғамды оның интеллектуалды, саяси және адами ресурстарын құрайтын жоғары білікті мамандармен үздіксіз және үнемі толықтырады. Осыған байланысты университет студенттерді болашақ кәсіби іс-

әрекет саласы үшін маңызды білімдермен байытып қана қоймай, сонымен қатар басқа адамдармен қарым-қатынасқа түсе отырып, тез өзгертін әлемде жаңа ақпаратты өзі іздеу қажеттілігі мен ниетін қалыптастыруы керек, оның кәсіби, әлеуметтік және өмірлік мәселелерді шешудегі рөлі мен маңыздылығын түсіндіруі керек. Заманауи еңбек нарығы жоғары білім берудің алдына келесі міндеттерді қояды: тек сапалы мамандарды ғана емес, сонымен қатар кәсіби, әлеуметтік немесе өмірлік жоспардың кез-келген мәселелерін шеше білетін, адамгершілік құндылықтарға бағдарланған, өз жетістіктерін адамгершілік тұрғыдан өлшеуге бағалай білетін, жетілген жеке тұлға дәрежесіне лайық, жоғары мамандарды даярлау.

Экономикалық мәселелер тәрбие маңыздылығын, сонымен бірге студенттердің физикалық даму мәселелерін, артқа шегіндіріп тастады, ал қазіргі білім беру мекемелері оқу бағдарламаларының толықтылығына және төмен қаржыландыруға байланысты студенттердің дене тәрбиесі процесін ойдағыдай жүзеге асыра алмайды [2].

Осыған байланысты жоғары оқу орындарында дене шынықтыру пәнін теориялық және практикалық тұрғыдан оқыту мәселелерін шешудің нақты жолдарын іздестіру қажет. Қазақстанда бұл мәселені шешу білім беру жүйесін реформалау, мемлекеттік мақсатты кешенді бағдарламаларды әзірлеу және оқу процесіне енгізу, жеке тұлғаның физикалық дамуы мәселесіне мемлекеттің назарын аудару, дене шынықтыру жүйесіне қажетті мамандар даярлауды жетілдіру арқылы жүзеге асырылатындығы мәлім.

Практикалық тәжірибе көрсеткендей, дене тәрбиесі, дене шынықтыру және тұлғаның дене дамуы қазіргі қоғамның қалыптасу кезеңінде барлық тәрбие институттары - отбасы, мектеп, университет, қоғамдық ұйымдар- тарапынан назар аударуды талап етеді.

Бұл бірқатар объективті және субъективті себептермен анықталады:

- ұлт денсаулығының нашарлауына, халықтың өмір деңгейінің төмендеуіне алып келген әлемдегі қолайсыз экологиялық жағдай;
- білім беру ұйымдарында мектеп оқушылары мен студенттердің денсаулығын нығайту әдістері мен тәсілдерінің жеткіліксіз пайдалануы;
- отбасындағы балалардың дене тәрбиесі мәселелеріне қызығушылықтың болмауы;
- жастардың салауатты өмір салтының стереотиптерінің болмауы [3].

Дене тәрбиесін дамыту мәселесі бойынша психологиялық-педагогикалық зерттеулердің нәтижелері бірнеше негізгі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

а) әлеуметтік-педагогикалық (дене тәрбиесі жастарды әлеуметтендірудің маңызды факторы ретінде, адамгершілік, ақыл-ой, еңбек тәрбиесімен қатар жеке тұлғаны үйлесімді дамыту);

б) экологиялық - медициналық (гигиена, санитарлық-гигиеналық жағдай ауруларды алдын алу, экологиялық тепе-теңдік және т.б. дене тәрбиесі контекстінде);

в) психологиялық (үйлесімді физикалық даму психологиялық жайлылық факторы ретінде - ішкі және сыртқы);

г) педагогикалық (дене тәрбиесі оқу –тәрбие процесінің құрылымдық элементі ретінде) [4].

Жүзу - бұл сауықтыру, қолданбалы және спорттық маңызы жоғары физикалық белсенділіктің ерекше түрі. «Дене шынықтыру» пәні бойынша жүзу университеттердің білім беру бағдарламаларында маңызды орын алады. Нарықтық экономикаға көшу халыққа дене шынықтыру- сауықтыру қызметтерін ұсынады, дегенмен, орта мектеп түлектерінің жүзудің өмірлік дағдылары төмен.

Студенттердің жүзуге дайындық деңгейі өте төмен, оқуғатүскендердің басым бөлігі жүзудің спорттық әдістерінің техникасын білмейді, ал көбі (10-дан 40% -ға дейін) тіпті суда жүзе алмайды [5].

Жоғары оқу орындарында студенттерінің оқу процесінде дене шынықтыру дәстүрлі дидактиканың классикалық принциптеріне негізделген, қазіргі білім берудің талаптарына сай қолданыстағы әдістер мен тәсілдерді жаңарту қажеттілігі туындайды.

Осылайша, келесі қайшылықтар пайда болды:

- «Дене шынықтыру» пәні бойынша оқу үдерісін ұйымдастыру бойынша инновациялық идеялар мен осы бағыттағы дәстүрлі бағдарламалық іс-әрекетті арасында;

- дене тәрбиесі аясында студенттердің жүзу сабақтарына қатысу мүмкіндіктерінің болуы мен студенттердің жүзу сабақтарындағы техникалық дайындығының ерекшеліктерін оңтайлы ескеретін дидактикалық сүйемелдеудің болмауы арасында.

Белгіленген қарама-қайшылықтар М.Қозыбаев атындағы СҚУ-да студенттердің жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығының мазмұны қандай болуы керек деген сұрақты зерттеу мәселесі ретінде анықтауға негіз болды.

Зерттеу әдістері

1. Ғылыми және әдістемелік әдебиеттерді талдау және тқжырымдау.
2. Студенттердің жүзуге техникалық дайындығын тексеру.
3. Ағзаның функционалдық жағдайы мен резервтік мүмкіндіктерін диагностикалау.
4. Статистикалық мәліметтерді өңдеу әдістері.

Жүргізілген зерттеудің мақсаты - студенттер арасында жүзу сабақтарында техникалық дайындықтың дидактикалық моделін теориялық тұрғыдан негіздеу, әзірлеу және эксперимент арқылы тексеру.

Зерттеудің гипотезасы студенттердің дене тәрбиесінің тиімділігін келесі шарттарды орындау арқылы арттыруға негізделген:

- оқу үдерісі студенттердің университетте окитын бірінші жылынан бастап жүзу сабақтарын ұйымдастырудың вариативті формасы негізінде жүзеге асырылатын болады;

- М. Қозыбаев атындағы СҚУ-да дене шынықтыру тәрбиесінің жүйесі жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығы ерекшеліктерінің дактикалық моделі арқылы жүзеге асырылады;

- М. Қозыбаев атындағы СҚУ-да студенттердің жүзу сабақтарына техникалық дайындықтың дидактикалық моделі студенттердің мотивациялық-құндылық бағдарларға, өзін-өзі анықтауға, өзін-өзі тәрбиелеуге және өзін-өзі жетілдіруге интеграциялануын қамтамасыз етеді.

Жұмыста алға қойылған мақсат пен тұжырымдалған гипотезаға сәйкес келесі міндеттер шешілді:

1. Университеттегі дене шынықтыру ұғымы, оның құрылымын, қызметтерін қарастыру.

2. Жүзуді академиялық пән ретінде жоғары кәсіби білім беру жүйесіне енгізіп, спорттық жүзу техникасының негіздерін талдау.

3. М. Қозыбаев атындағы СҚУ жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделін әзірлеу және сипаттау.

4. М. Қозыбаев атындағы СҚУ-да жүзу сабақтарында студенттердің

техникалық дайындығының дидактикалық моделі тиімділігін тексеру үшін эксперименттік жұмыс жүргізу.

Зерттеу базасы: М. Қозыбаев атындағы СҚУ.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмысқа М. Қозыбаев атындағы СҚУ-дың «Физика», «Бастауыш оқытудың педагогикасы және әдістемесі», «Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу» мамандықтарының 60 адамнан тұратын (бақылау және эксперименттік топтар, әр топта 30 адам) 2 курс студенттері қатысты.

Экспериментті өткізу уақыты оқу процесі мен академиялық күнтізбеге сәйкес анықталады.

Зерттеу нәтижелері

Жүзу техникасын жетілдіру мәселесін зерттеуге отандық және шетелдік авторлардың көптеген зерттеулерін атап шығуға болады, алайда олардың басым көпшілігі жоғары білікті жүзушілермен жүргізілген зерттеулерге арналған. Қорытындылай келе, университеттегі жүзу сабақтарының қолданыстағы бағдарламада қозғалыс дағдыларын қалыптастыру және жетілдіру әдістерінің жалпы сипаттамасы мен жүзу техникасындағы қателіктерді жоюға арналған кейбір жаттығулар ұсынылады.

Жоғарыда айтылғандардың барлығы жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделін жасау қажеттілігін дәлелдейді, онда техникалық дайындық деңгейін дамыту мақсатында педагогикалық ұсыныстарды ескере отырып, студенттерге арналған физикалық жаттығулардың арнайы кешені ұсынылады. Дәстүрлі құралдармен қатар техникалық дайындық деңгейін дамытуға және арттыруға бағытталған жаттығуларды қолдану студенттерге қысқа мерзімде жүзу сабақтарында жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделі тиімділігін тексеру бойынша тәжірибелік-эксперименттік жұмыстарды ұйымдастыру эксперимент нәтижелерін объективті бағалауға мүмкіндік беретін диагностикалық әдістерге негіз болатын критерийлерді әзірлеуді көздейді.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың қалыптасу кезеңінде біз жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығын, оны апробациялау және оның тиімділігін тексерудің дидактикалық моделін жасауға кірістік.

Жүзу сабақтары мен жаттығулар-модификаторларды орындау барысында студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделі студент - жүзушілердің техникалық дайындығын жақсартуға және жүзу техникасын едәуір жетілдіруге септігін тигізеді деп ұйғарылды.

Зерттеудің осы кезеңінің мақсаты: жүзу техникасын модификациялайтын жаттығулардың арнайы кешенін ескере отырып, жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделі құрылымы мен мазмұнын әзірлеу және эксперименттік тұрғыдан негіздеу.

Зерттеу мақсатына жету үшін біз келесі міндеттерді дәйекті түрде шештік:

1. Оқу-жаттығу кезеңінде жүзу сабақтарында жүзу техникасының тиімділігі мен техниканы үнемдеу арқылы жүзушілердің функционалдық дайындығын арттыратын студенттерді техникалық оқытудың дидактикалық моделін жасау.

2. Тәжірибелік - эксперименттік жұмыс процесінде осы модельдің тиімділігін тексеру.

Жоғарыда аталған міндеттерді жүзеге асыру үшін жүзу сабағында студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделі құрылымында жүзу

техникасын модификациялайтын арнайы жаттығулар кешенін қолданған жөн. Бұл жаттығулар қозғалыс дағдыларын қалыптастыру және тұтастық жүзу әдістерінде аяқ-қолдың есу қимылдарының тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Бұл жаттығуларды құрғақ жүзу залы мен суда студент – жүзушілердің техникалық дайындығына бөлінген уақыт аралығында қолдану қажет. М. Қозыбаев атындағы СҚУ-да жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделі 1 - суретте көрсетілген.

Ұсынылған моделді әзірлеу кезінде біз келесі факторларға сүйендік:

1. Жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығы барысында таным процесі, танымдық тұлғаны қалыптастыруға қажетті салыстыру, бақылау, түсіну және тұырымдау сияқты психикалық операциялардың байланысы маңызды рөл атқарады.

2. Арнайы пәнді оқып-үйренудің прагматикалық мақсаты («Дене шынықтыру»: «Жүзу» бөлімі) жүзу дағдыларын игеруге қажетті практикалық дағдыларды игеруді, жүзу сабақтарында студенттердің жүзу техникасын жетілдіруді, студент - жүзушілердің техникалық дайындығын жетілдіруді көздейді.

3. Мотивация кез-келген арнайы пәнді (пәнді) оқып-үйренудің табыс кілті ретінде оқыту субъектісін білім алуға қызығушылыққа бағыттайды.

4. Тапсырмаларды жүзеге асырудың сәттілігі көбінесе келесі қағидалармен анықталады: өзін-өзі тәрбиелеу мен қарым-қатынасты күшейту ұстанымы, ізгілендіру ұстанымы, бұл адамзат құндылықтарының басымдық идеясы ретіндегі өндірістік, экономикалық және әкімшілік ұстанымдары.

1-сурет М. Қозыбаев атындағы СҚУ-да жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығының дидактикалық моделі

Қорытынды

Қазіргі уақытта қазіргі заманғы білім берудің парадигматикалық дағдарысына, инновациялық процестердің өзектіленуіне байланысты оқушылар мен студенттердің дене тәрбиесі мен білім беру мәселелерін, сонымен қатар, білім беру процесін жоғары сапалы оқу-әдістемелік қамтамасыз етуді зерттеу қажеттілігі туындайды.

Дене шынықтыру мәдениеттің бөлігі ретінде жеке тұлға мен қоғамның өмір сүру қажеттіліктерін қамтамасыз етіп қана қоймай, олардың дамуына жағдай жасайды, сол арқылы адам мен қоғамды қалыптастыру жөніндегі іс-шаралар жиынтығына белсенді қатысады, ал дене тәрбиесі білім берудің түрі ретінде студенттік жастардың жан-жақты рухани және физикалық дамуына, олардың қоғамдағы әлеуметтік-мәдени міндеттерді жүзеге асыруға арнайы дайындыққа бағытталған басқарылатын педагогикалық процесс болып табылады.

Студенттердің дене тәрбиесінің тиімділігін келесі шарттарды орындау арқылы жүзеге асырылады:

- оқу үдерісі студенттердің университетте оқитын бірінші жылынан бастап жүзу сабақтарын ұйымдастырудың вариативті формасы негізінде жүзеге асырылатын болады;

- М. Қозыбаев атындағы СҚУ-да дене шынықтыру тәрбиесінің жүйесі жүзу сабақтарында студенттердің техникалық дайындығы ерекшеліктерінің дактикалық моделі арқылы жүзеге асырылады;

- М. Қозыбаев атындағы СҚУ-да студенттердің жүзу сабақтарына техникалық дайындықтың дидактикалық моделі студенттердің мотивациялық-құндылық бағдарларға, өзін-өзі анықтауға, өзін-өзі тәрбиелеуге және өзін-өзі жетілдіруге интеграциялануын қамтамасыз етеді.

Әдебиет:

1. Паначев В.Д. Социализация и развитие спортивной культуры студенческой молодежи России в процессе физкультурно-спортивной деятельности / В.Д. Паначев. - Пермь, изд-во ПГТУ, 2013. - 334 б.
2. Симина, Т.Е. Обучение плаванию студентов с использованием инновационных технологий / Т.Е. Симина // Научно-теоретический журнал «Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта». 2015. - № 12 (130). – С. 193 – 197, 194 б.;
3. Бароненко, В.А. Здоровье и физическая культура студента / В.А. Бароненко, Л.А. Рапопорт. - М.: Альфа-М, 2013. - 417 б.
4. Болотов, В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. - 2015. - № 10.
5. Бондин, В.И. Здоровьесберегающие технологии в системе высшего педагогического образования / В.И. Бондин // Теория и практика физической культуры. – Б.м. – 2014. - №10. - 15 – 18 б.б.